

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KALBOS SUTRIKIMŲ ŠALINIMO PREVENCIJA

Palankiomis sąlygomis augantis vaikas dažniausiai išmoksta kalbėti įvairiomis aplinkybėmis bendraudamas su suaugusiuoju. Pirmiausia kartoja suaugusiojo žodžių tarimą. Vėliau išmoksta jungti žodžius į sakinius, ir pagaliau atsiranda sąvokos.

Tačiau ne visų vaikų kalba taip tobulai ir nuosekliai formuojasi. Kalbos raidos sutrikimus sąlygoja įvairūs faktoriai. Atlikus vaiko kalbos įvertinimą ir išsiaiškinus sutrikimo priežastis vaikui gali padėti ikimokyklinės įstaigos logopedas, grupės auklėtojos bei patys tėvai. Kiekvienas suaugęs žmogus, bendraujantis su vaiku, turėtų pagalvoti, ar jis:

- su vaiku kalba ramiai, lėtai ir aiškiai;
- visada išklauso vaiko pasakojimo iki galo;
- pats sklandžiai pasakoja vaikui savo įspūdžius;
- “neapipila” vaiko klausimais, dažnai nesulaukdamas atsakymo į pateiktą klausimą;
- kartais neatsako už vaiką pats;

Tėvams ir pedagogams naudinga būtų:

- patikslinti tai, ką vaikas sako, jei jis sako netaisyklingai;
- praplėsti vaiko pradėtą temą;
- šnekėti su vaiku apie tai, kas jam įdomu;
- duoti laiko vaikui atsakyti į pateiktą klausimą;
- skaityti pasakas aiškiai, suprantamai;
- žaidžiant su vaiku kalbėtis;
- įvardinti aplinkos daiktus, veiksmus;
- kalbėti pilnais sakiniais

Vienas iš sėkmingų kalbos ugdymo bei taisyklingos tarties mokymo kriterijų yra artikuliacinio aparato lavinimas. Kai vaikas išmoksta kontroliuoti savo kalbos padargus, žino jų padėtį tariant atitinkamus garsus, greičiau išmoksta taisyklingam tarti žodžius kalbos sraute.

Artikuliacinio aparato lavinimo pratimų yra labai įvairių ir juos galima atlikti ne tik logopedinių užsiėmimų metu, bet ir žaidžiant su vaiku. Keletas pavyzdžių:

- lūpomis burzgiame imituodami mašinos variklį;
- pripučiamo skruostus oro ir sprogdiname;
- apsilaižome lūpas, tarsi katytės;
- liežuvio galiuku “ieškome” už skruosto pasislėpusio saldainio;
- keliame liežuvį aukštyn, tarsi siekdami nosytės galiuką;
- liežuvis išeina iš namo. Iškiškite liežuvį ir padarykite jį smailų;
- liežuvis žiūri į dangų. Pakelkite liežuvį link nosies;
- liežuvis žiūri į žemę. Iškiškite liežuvį link smakro;
- liežuvis skaičiuoja dantukus. Braukiame liežuvium per viršutinius ir apatinius dantis;
- liežuvis laimingas, šokinėja. Pliaukšėkime liežuvium;
- šuo vizgina uodegą. Liežuvį judiname greitai į vieną ir į kitą pusę;
- imituojame važiuojantį automobilį trrr-trrr-drrr;
- „šaudome“ liežuvium k-k-k-k-k-k-k-k;
- važiuojame traukinuku čiuku-čiuku-čiuku;
- išsileido dviračio padanga f-f-f-f-f-f-f-f;
- šuo supyko ir urzgia r-r-r-r-r-r ir kt.

Pratimai oro srovei išgauti

Ugdant vaikų kalbą, labai svarbu mokyti vaikučius atlikti įvairius pūtimo pratimus, kurie būtini kalbiniam kvėpavimui ir oro srovės stiprumui suvokti. Siūlau kelis pūtimo pratimus, mokantis garsų s, z tarimo:

- *Kamuoliukai šoka*

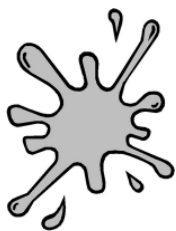
Liežuvis platus, įremtas į apatinius dantukus arba nežymiai iškištas tarp dantų, lūpas įtempti šypsena. Prie apatinės lūpos priglausti buteliuką (viduje vatos kamuoliukas). Pūsti „šaltą vėją“ į buteliuką. Vatos kamuoliukas turi šokinėti.

- *Riesta uodegėlė*

Lūpas įtempti į šypsena. Liežuvis platus, įremtas į apatinius dantukus arba nežymiai iškištas tarp dantų. Prie liežuvio galiuko prilipinti popierinę juostelę (riesta). Pūsti „šaltą vėją“ į juostelę.

- *Lašelio piešinys*

Nusišypsoti, kokteilinį šiaudelį (kietesnį ir platesnį) įdėti per liežuvio vidurį, truputi prikąsti. Pūsti į šiaudelį ir varinėti vandens lašelį.

- *Kas toliau nuvarys kamuolį*

Nusišypsoti. Padėti platų liežuvio galiuką ant apatinės lūpos ir ilgai pūsti į vatos kamuoliuką, ridinėjant jį į vartus.. Negalima prikąsti (įtraukti) apatinės lūpos.

- *Vanduo verda*

Nusišypsoti, lūpas įtempti į šypseną. Pūsti į vandenį per šiaudelį, laikant jį tarp dantų.

Mes gerai žinome, kad bet kokie pirštų žaidimai, masažas, yra svarbūs ikimokyklinio amžiaus vaikams, nes teigiamai veikia kalbos bei mąstymo centrus, skatina vaiko kalbos raidą.

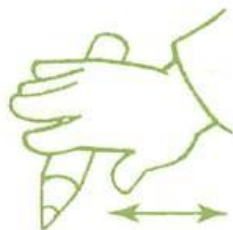
Darželyje vaikų ranka lavinama atliekant piešimo, konstravimo, lipdymo darbus, žaidžiant. Šešiamečių vaikų rašto darbų sėkmė priklauso nuo rankos judesių tikslumo, koordinacijos, vikrumo. Rašymas – sudėtingas veiksmas, reikalaujantis išlavintos smulkiosios motorikos, tikslių judesių

Kryptingai ir tikslingai parenkant fizinius pratimus, žaidimus, įdomias užduotis galima lavinti ir tobulinti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų rankų motoriką.

Ikimokyklinukai mėgsta piešti, spalvinti knygutes. O jei vaikui, prieš pradėdant piešti, pasiūlyti pažaisiti su pieštukais, masažuoti pirštelius ir delniukus? Tai nėra sudėtinga, reikia turėti tik "briaunotus" pieštukus. Vaikas pats gali išmokti masažuoti pirštus, delnus, pirštų pagalvėles braukdamas įvairiomis kryptimis. Toks masažas ir žaidimai su pieštukais padeda vaiko kalbos vystymuisi, lavinama smulkioji motorika.

Visų vaikučių namuose gyvena pieštukai. Kokie jie visi skirtingi: ilgi, trumpi, stori, ploni, įvairiaspalviai. Su pieštukais - spalvinam, piešiam, rašom raides, skaičius. Bet galima ir žaisti su savo pirštukais?

- Rieda rieda mus pieštukas, tai pirmyn, tai atgal, tai kairėn tai dešinėn.

Pieštuko ridenimas stalo paviršiumi.

Paimk storą pieštuką . padėk jį ant stalo ir paridenk vienu delniuku, po to kitu. Ir taip keletą kartų.

- Kuriu kuriu ugnelę

Ridename pieštuką tarp delniukų.

Padėk pieštuką ant vieno delniuko ir uždenk jį kitu. Paridenk pieštuką tarp delniukų iš pradžių lėtai, po to greitai. O dabar pabandyk ta pati padaryti su dviem pieštukais.

- Aš mokausi groti

Spaudžiame pieštuką pirštų galiukais. Paspausk pieštuką kiekvienu pirštelio galiuku.

- Slėpynės

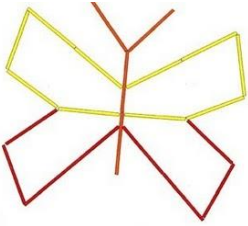
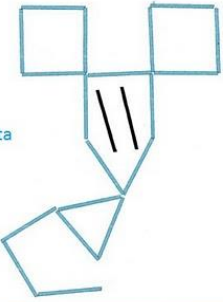
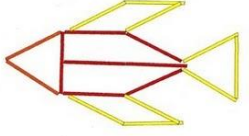

Suspausti pieštuką delne.

Paimk trumpa pieštuką ir sugniaužk kumštuką, paslėpk. O dabar paslėpk kitoje rankelėje.

Pažaiskime su pagaliukais (degtukais)

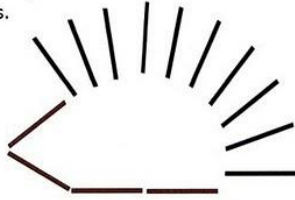
Siūlau pabandyti sudėlioti įvairias figūras iš pagaliukų ar degtukų.

Duokite vaikui pagaliukus ir pasiūlykite pagal pavyzdį sudėti figūras, pvz.: drugelį ar žuvytę. Pradėkite nuo paprastesnių užduotėlių. Parodykite paveiksluką, paskaičiuokite kiek reikės pagaliukų.

<p>DRUGELIS</p> <p>Ak drugeli margas Ant lapelio mažo. Kas tave nuspalvina, Sparnelius nudažo?</p>	<p>PELYTĖ</p> <p>Ar jūs žinot tą dainelę Kaip kačiukas vijo pelę? Ta pelytė šmakšt po šluota Ir dainelė sudainuota.</p>
<p>Ežere gyvena šamas, Nieks nežino kur jo namas. Ežero vanduo tamsus Ryja šamas ten visus.</p> <p>ŽUVIS</p> 	<p>SŪPUOKLĖS</p> <p>Supuosi, supuosi... Sūpuoklės siūbuoja. Lyg sparnas užburtas Plasnoja, plasnoja...</p>

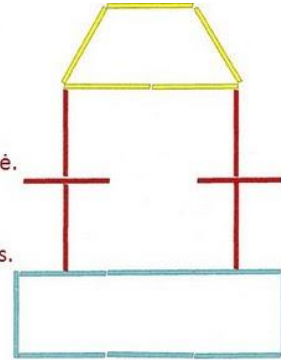
Ežiukas aš ežiukas
Nenuorama mažiukas.
Pušku kaip garvežys
Nes aš esu ežys.

EŽIUKAS

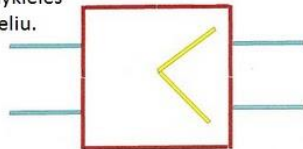
PILIS

Žmonės kalba.
Žmonės matė.
Kaip šaltukas pilį statė.
Ledo stogas.
Ledo menės.
Pilį saugo besmegenis.

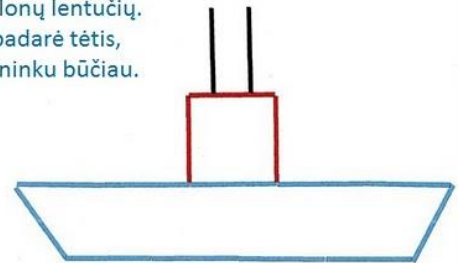
Tik tak per dienele,
Tik tak per naktele,
Bėga rodyklėlės
Laiko takeliu.

LAIKRODUKAS

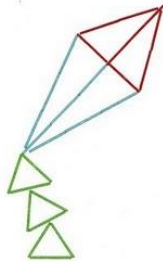
LAIVELIS

Turiu laivelį mažą,
Plonų plonų lentučių.
Man jį padarė tėtis,
Kad jūrininku būčiau.

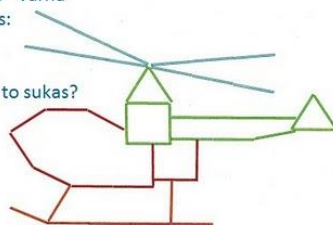
AITVARAS

Aitvaras, aitvaras...
Skaisčiai raudonas.
Lėks į padangę,
Kils ir skraidys.

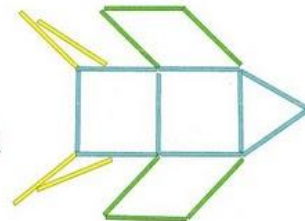
Sukranksčioja varna
Įpykus, įdūkus:
-Malūnas
Ar sparnas
Virš paukščio to sukas?

MALŪNSPARNIS

RAKETA

Prie darželio
Raketa.
Į padangę atsukta.
Nebijau raketos aš -
Ji mane mėnulin neš.

Vaikai, kuriems ankstyvajame amžiuje sudarytos palankios sąlygos mankštinti pirštus, greičiau pradeda taisyklingai kalbėti, geriau artikuliuoti garsus.

Smulkiosios motorikos lavinimo pratimai nuo 2 m.

"Žvejys"

Pripilkite į dubenį vandens. Įmeskite smulkių daiktų (kamštelį, kamuoliukų ir kt.) Prie mažo sietelio pririškite pagaliuką. Pasiūlykite vaikui su "meškere pažvejoti". vaikas "meškere" turi laikyti viena

"Takelis"

Iš popieriaus juostelių padarome apie 3-5 cm takelį. Duokite vaikui kruopų, tegu beria ant takelio ir kviečia paukštelius lesti. Kruopas reikia imti trimis pirštukais.

"Stebuklingas šaukštelis"

Pastatykite du indus: vienas su kruopomis, o kitas tuščias. Pamokykite vaiką, kaip laikyti šaukštą ir semti kruopas. Parodykite kaip išpilti. Tegu pats bando semti ir pilti.

"Saldi arbata"

Jau jūsų mažylis gali pats įsidėti cukraus į arbatą, tai dabar pamokykite jį pamaišyti šaukšteliu arbatą.

"Padarykime kamuoliuką"

Paimkite popieriaus lapą ir suglamžykite taip, kad gautųsi kamuoliukas.

"Žiūronai"

Paimkime popieriaus lapą ir susukite, pasidarykite žiūronus. Pasiūlykite pažiūrėti ir pasakyti, ką mato.

"Surink pagaliukus"

Netyčia išberkite skaičiavimo pagaliukus. Paprašykite mažylio padėti surinkti. rinkti po vieną ir dėti į dėžutę.

Pirštukų ir delniukų masažas su masažiniu kamuoliuku

Kamuoliukas tarp vaiko delniukų. Pirštai suglausti vienas su kitu. Ridenkite kamuoliuką pirmyn - atgal.

Kamuoliukas tarp delniukų, pirštai suglausti - ridinama ratu.

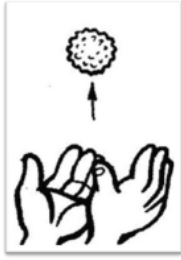
Kamuoliukas laikomas tarp pirštų (pagalvėlėmis). Atliekami sukamieji judesiai pirmyn (užsukame dangtelį).

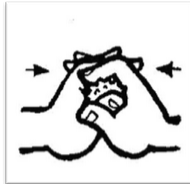
Laikydami kamuoliuką pirštų galiukais, stipriai spauskime kamuoliuką - 4 - 6 k.

Kamuoliukas laikomas pirštukų pagalvėlėmis. Atliekami sukamieji judesiai atgal (atsukame dangtelį).

Abejomis rankomis mestelėkite kamuoliuką aukštyn (apie 20 -30 cm) ir pagaukite.

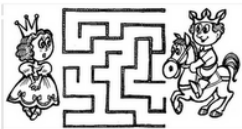

Suspauskite kamuoliuką tarp delniukų. Pirštai sunerti, riešai atitraukti į šalis. Stipriai delnais paspaudykite kamuoliuką (4 - 6 k.)

Perdėkite kamuoliuką iš vienos rankos į kitą, po truputi greitinkite tempą.

Smulkiosios motorikos lavinimas nuo 3m.

Labirintai (galite rasti internete, arba patys nubraižyti). Tegu vaikas veda pieštuku arba piršteliu. Kad būtų įdomiau, prigalvokime pasakojimų, pasakų. kur veda šis kelias, pas ką ir t.t.

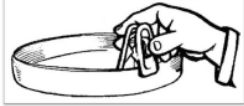
Pasidarykite vėrinį. Verkite makaronus, sagas, karoliukus ir t.t. Pradėkite nuo didesnių skylių, taip mažyliui bus įdomiau, po to verkite vis smulkesnius daiktus.

Pieškite kartu įvairias linijas, po truputi užduotis duokite sudėtingesnes. Jau nuo trejų metų galite **kirpti** žirkliėmis (žirklių galai turi būti suapvalinti). Kirpkite nesudėtingas formas, po to priklijuokite ant popieriaus.

Duokite vaikui krepšį su skalbinių segtukais. Paimkite segtuką trimis pirštais, prisekite, paprašykite, kad ir Jūsų mažylis taip pat padarytų.

Paprašykite mažylio prisegti raudonus skalbinių segtukus (pagal pavyzdį), po to kitos spalvos ir t.t.

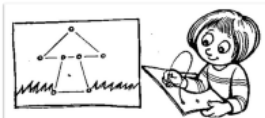

Vaišės. Kartu su vaiku nulipdykite iš plastilino pyragaičius, riestainius ir kt., papuoškite karoliukais, kruopomis. Iš kartono iškirpkite lėkštutes, tegu mažylis sudeda vaišes.

Smulkiosios motorikos lavinimas nuo 4m.

Pasiūlykite vaikui paridenti ranka kankorėžius. Iš pradžių tegu ridena vieną, po to du, tris ir t.t. Pasiūlykite pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką ir t.t.

Paimkite storą kartono lapą, išdurkite skylutes - duokite vaikui didelę adatą ir su ryškios spalvos siūlu, tegu "išsiuvinėja" piešinį. Mokykitės varstyti batraiščius. Žaiskite su pipetę. Lašinkite lašelius...

Pabūkite vaistininkais: su pincetu perdėkite iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.

Pirštukų ir delniukų masažas

Keturių metų vaikui, galima jau pasiūlyti pažaisti su eglė, pušų kankorėžiais, kedro, graikiniais riešutais.

Paimkite kankorėžį tarp delniukų ir pasukite ratu, skirtingomis kryptimis apie 2 - 3 min.

Paridenkite tarp delnų kankorėžį, iš pradžių vieną, po to du apie 1- 3 min.

Abejomis rankomis meskite kankorėžį aukštyn, sugaukite. Po to bandykite mesti dešine ranka - sugaukite kaire , ir atvirkščiai.

Paridenkite kairės rankos delniuku graikinį riešutą, po to dešinės rankos delniuku.

Perpilkite riešutus iš vienos rankos į kitą.

Padėkite riešutus į padėklą. Paridenkite viena ranka per riešutus, po to kita. Apverskite rankas ir vėl paridenkite.

Paimkime į saują kruopas (grikliai, ryžiai, žirniai, pupelės ir t.t.). Suspauskite ir išpilkite, perdėkite iš vienos rankos į kitą, pamaišykite ir t.t.

Su plunksna pavadžiokite mažyliui per rankytes.

Naudota literatūra: I. Jiermakova "Laviname smulkiają motoriką"

PARENGĖ LOGOPEDĖ VAIDA PLEIKIENĖ